

ré Gide csodálatraméltó tudnivágyására (curiosité), amely határtalan derűlátásból és szeretetből fakadt. Az életnek egyetlen jelensége sem hagyhatja hidegen a művészt.

Vigyáznunk kell azonban, figyelmeztet Herbait, nehogy összetévesz-
szük a formai öncélúságot a forma jogos gondjával és művészetével. A francia írók minden időben különösen érzékenyek voltak a forma kér-
dése iránt. Míg a többi irodalmak klasszikusai, *Defoe*, *Fielding*, *Dickens*,
Goethe, *Cervantes* egyszerű, hajlékony és könnyen letanulható formákkal
éltek, addig a XVII. század francia klasszikusai igen tisztult és szigorú
formákat hagytak irodalmukra. Korunk egyik legértelmesebb írója, *Paul
Valery* a klasszikusokról elmélkedvén így ír: „számos furcsa szabály mi-
att a francia klasszikus költészetben a kezdeti elgondolás és a végső ki-
fejezés közti távolság a lehető legnagyobb. Ez annak a következménye,
hogy kemény munka zajlik le a kapott benyomás vagy az elgondolt szán-
dék és a közt a gépezet közt, amely képes azt visszaadni vagy akár va-
lamely hozzá hasonló érzést kelteni. A kép csupa átrajzolás, a gondolat
módosul. Tegyük hozzá, hogy azok a férfiak, akik a klasszikus költészetet a
legmagasabb fokra emelték, fordítók voltak, akik iparkodtak az ókor köl-
tőit nyelvünkre átültetni. Költészetük a fordítói munka nyomait viseli.
Fordítás ez a költészet, szépsége hűtlen — hűtlen mindazzal szemben,
ami nem felel meg a tiszta nyelvezet követelményeinek.” Ugyanott foly-
tatólag azt írja Valery, hogy a mesterségbeli tudás nem más, mint a mű-
vészeti eszközök feletti vélt uralkodás, szemben az eszközöknek való alá-
vetettséggel. Herbart szerint ez a „vélt” szó egyáltalán nem szükségszerű
a mesterségbeli tudással kapcsolatban, hanem csak Valery ékeli közbe.
A klasszikusok nem mimelték a mesterségbeli tudást, hanem valóban ren-
delkeztek vele. Rendelkezésükre álló eszközök miatt tálán nem is gondol-
tak más műalkotásra, mint amely eszközeik keretébe beleillett. Ebből
azonban nem következik, hogy gondolataik kifejezése hűtlen lett volna. A
klasszikusok becsvágya éppen az volt, hogy a gondolat és kifejezési esz-
közök közti távolságot annyira csökkentették, hogy a gondolat maradékta-
lanul kifejezésre jusson. A klasszikusok példája arra tanít, hogy a mű-
vész a legnehezebb nyelvi feltételeket is legyőzheti; másrészt arra, hogy
a forma messzemenő gondja nem formalizmus. Sőt ez a formai gond még
sarkalja is a gondolatot. Sarkalja és arra szoritja, hogy tisztuljon és
edződjék — s ha a forma végül is belekényszeríti a gondolatot s a világ
látszólagos rendezetlenségét egy olyan rendszerbe, melynek célja a szép-
ség, ez egyáltalán nem ellenkezik törekvésünkkel, hogy olyan művészetet
alkossuk újra a világot, mely az élet mélységeiből és szépségeiből meríti
ihletét.

Korvin Sándor

GAZDASÁG ÉS POLITIKA

A FRANK LEÉRTÉKELÉSE

A különféle osztályérdekek és politikai álláspontok szerint a nem-
zetközi sajtó a legkülönbözőbb módon kommentálja a francia frank le-
értékelésének okait. Az a paradox helyzet, hogy ezt a pénzügyi műve-
letet egy olyan kormány hajítja végre, amely mindenkor ellene nyilatko-
zott, mégcsak növeli a káoszt és tág teret ad a hamis beállításoknak, a
rosszakarató ferdítéseknek.

A devalváció okai Hogy tisztán lássuk a helyzetet, meg kell vizsgálnunk,
milyen előzmények után jutott a devalvációig Fran-

ciaország. A regresszió azt állítja, hogy a frankválság előidézője a Népfrent. A francia valuta leértékelése előtt több, mint ötven tőkés ország devalválta pénzét és egyiket sem Népfrent kormányozta. A pénzügyi válság az általános gazdasági válság eredménye. A válság oka a tömegek elszegényedése, a fogyasztás csökkenése. A fogyasztás csökkenése, ami más oldalról nézve: relativ többtermelés, az árak általános esését vonja maga után; a termelés esik, a külkereskedelem szűkül. Ám a válság nem szünteti meg a konkurrenciát, sőt! A konkurren~~cia~~ vissza akarja hódítani az elvesztett piacokat, tehát még lejjebb nyomja az árakat. Az áresés eredménye: üzletelenség. Az üzletelenség csökkenti az állami bevételt. Megjelenik a költségvetés hiánya. Ezt a deficitet Franciaország először az ismert deflációs politikával, vagyis az állami kiadások csökkentésével, az állami alkalmazottak, tisztviselők, nyugdíjasok stb. illetményeinek leszállításával akarta eltüntetni. De a *Doumergue* és a *Laval*-féle téves deflációs politika még jobban csökkentette a nép vásárló erejét, azaz növelte azt a válságot, amely a deflációhoz vezetett. Aszpirinnel akarta gyógyítani az odvas fogat. Persze nem sikerült. A válság egyre mélyült és a tömegek, a fizetésükre olyan érzékeny francia közhivatalnokok, a bifsztekkjéhez annyira ragaszkodó francia munkás szövetséget kötött a kiskereskedővel, akinek szintén rosszul ment a vevők elszegényedése miatt, a paraszttal, aki nem tudta rendes áron eladni a terményeit és aki mind jobban eladósodott. Így a munkásosztály, a parasztság és a középosztályok szövetsége (Népfrent) megbuktatta a regresszív deflációs kormányokat.

Közben a deflációs szükségrendeletek csődje láttán a tőkés ter-
mészetesen egy másik „megoldás”, a devalváció felé kacsintgattak. An-
nál is inkább, mivel a világ mezőgazdasági válságának enyhülése folytán
erősen emelkedni kezdtek a francia agrárárak is, a rossz termés és a
régí tartalékok államsegélyes kiürítése még növelte ezt az irányzatot.
A devalváció apostola, *Paul Reynand* (az exportőke képviselője) azzal
érvelt, hogy míg a francia árak nem lesznek versenyképesek az ameri-
kai és angol (devalvál) árakkal, addig a franciaországi kereskedelem
és idegenforgalom nem kerülhet ki a válságból. A francia nép egyhan-
gú ellenzése miatt azonban *Paul Reynand* csak a pusztába prédikált. A
Poincaré által egyötödére metélt frank tulajdonosai hallani sem akar-
tak újabb levágásról. Így, a tavaszi választási kampány alatt többezer
jelölt közül csak öt-hat merete nyíltan hangoztatni a leértékelés szüksé-
gességét, ezek fele meg is bukott. Mindez persze nem akadályozta meg
a nagytőkét abban, hogy ne készítse elő a devalvációt. Mert igenis, a
nagytőke készítette elő a következő módszerekkel: 1. sabotálta a kor-
mány kölcsöneit; — 2. sabotálta az adófizetést; — 3. külföldre vitte a
tőkét, hogy a várt devalvációból hasznot húzzon.

A deflácionista azt hirdették, hogy a defláció elkerüli a devalorizá-
ciót. Ép' ellenkezőleg: előkészítette közvetve azáltal, hogy mint fentebb
láttuk, növelte a válságot és spekulációba kergette a tőke egy részét.
De előkészítette közvetlenül a titkolt *inflációval* is. Az arany menekülése
a deflációval egyidőben kezdődött. A *Banque de France* aranykészlete az
1933-as 81 milliárdról, 1935-ben 75-re, 1936 júniusában pedig 55 milli-
árdra csökkent. Minden „elrepült” milliárd egy-egy lépést jelentett a
devalváció felé.

Ilyenkép' tehát, midőn ez év júniusában a *Blum*-kormány átveszi a
hatalmat, a frank már majdnem halott. A válság szörnyű hatásaként a
gazdag, virágzó francia állam a bomlás képét nyújtja. Nyomasztó mun-
kanélküliség, csökkenő munkabérek, általános csőd és elszegényedés, de-

zertáló tőke, menekülő arany: ezek azok a gazdasági körülmények, amelyekkel az új kormány szembe kell, hogy nézzen. A hatalmas sztrájk-hullám felemeli a béreket, de a tőke nem adja meg magát. A lázas gyorsasággal meghozott szociális törvényeket — melyeket a megijedt Kamara szinte egyhangulag megszavazott — a gyakorlatban a munkaadók tervszerűen gáncsolják el. A törvény megvan, példátlan harcban vívta ki őket a munkásság, de életbeléptetésükért ismét harcolnia kell. A sztrájkok ujrászületnek: a tőke tovább menekül, a *Vincent Auriol-féle* kölcsön mindössze 4 milliárdot hoz. Közben Németország bevezeti a két-éves katonai szolgálatot. A francia kormány kénytelen újabb nehéz milliárdokat áldozni a fegyverkezésre. A gazdasági fellendülés, amit a kormány a béremelésből remélt, nem következik be, mert a munkaadók rendszeres szabatázzsal gáncsolják el a bérek emelését, másrészt amit egyik kézzel béremelés formájában megadnak, a másik kézzel visszavevő az áremelés révén. A kormány gyengén lép fel a spekulánsokkal és az áremelőkkel, tűri a tőkés szabatálását. A regresszió vérszemet kap. Egyre jobban követelődik. A spanyol események pedig bomlással fenyegetik a Népfrontot a kormány egyoldalú semlegességi politikája következtében...

A Blum-féle „refláció” megbukott. A tömegek vásárló erejét akarta emelni anélkül, hogy a tőkét sújtotta volna. Természetesen egy nemzet gazdasága két részre bomló egység: tőke és munka. Nem lehet mindkettőt segíteni, nem lehet egyszerre emelni a béreket és emelni a profitot. Ez az ideális Blum-Vincent Auriol-Spinasse-féle szociáldemokrata politika megbukott. A „refláció” kecskét és káposztát kielégíteni akaró kísérlete kudarccal végződött.

A devalváció végrehajtása Ebben a kilátástalan gazdasági és pénzügyi helyzetben kétféle kiút között választhatott a Blum-kormány:

1. Tőkés devalváció, azaz a válság terheinek a **kisemberekre való** hárítása, a szegények újabb megsarcolása révén gazdasági fellendülést előidézni, a „fellendülés” persze itt a profitráta emelkedését jelenti a reálbérek lenyomása által.

2. Radikális adóreform, azaz progresszív adózás, az angol income-tax-hoz hasonló jövedelemadó bevezetése, a nagyvagyonok megsarcolása, a pénzügyi spekuláció könyörtelen letörése. Egyszóval annak a jelszónak a megvalósítása, amit a következetesen haladó munkáspárt adott ki. („Fizessenek a gazdagok!”)

A kormány azonban e két megoldás helyett — ismét reformista módon, — egy harmadik félmegoldást keresett. Devalválni akart a tőke érdekében és bizonyos rekompenzációs törvények útján, mint az alkalmazkodó bérskála, egyszersmind megakart a tömegek érdekeit is védeni. Az „échelle mobile” azonban a radikálisok és a Szenátus ellenállásán megbukott. Így megmaradt a devalváció és megmaradtak a széleskörű rekompenzációs javaslatokból a következő csökevények:

1. A túlzott áremelés tilos; — 2. mégis (mily jellemző e „mégis”) érezhető áremelkedés esetén a kormány a kötelező munkabíráskodás útján közbelép a konfliktusok elrendezése érdekében és a *Conseil d'État* által hozott rendeletekben felemelheti a béreket; — 3. a rokkantakat és frontharcosokat sújtó 13%-os adó eltörlése; — 4. a különféle kedvezmények a kisjradékosoknak, nyugdíjasoknak, stb.

Kétségtelen, hogy elsősorban a regresszió felelős a leértékelésért. Mint láttuk a lavalí deflációs politika és a nagytőkés szabatáló manőverei juttatták a frankot az örvény szélére. De felelős érte a Blum-

kormány is, mert mint ép' most láttuk, a radikális kiut helyett: a reformista egyezkedést választotta. A nagytőke így beszél Paul Reynand szájából: „ami az árak és bérek kérdését illeti a kormány kötelessége az, hogy a munkásosztályhoz forduljon annak intelligenciájára hivatkozva... Meg kell neki mutatnia, hogy a belga szocialistáknak és azok élén, a nagy tudós de Man-nak van igaza, aki ma belga pénzügyminiszter...” (*Le Journal*). A nehézipari *Le Temps* szintén hasonló hangot használ és szemére veti a kormánynak, hogy a devalvációt „osztályérdek” szerint akarja végrehajtani, értsd az alatt, hogy nem engedi a kisemberek szabad megrablását. A *Le Temps*, azaz a francia nagytőke szerint a devalváció olyan „áldozat”, amit minden polgárnak egyenlően kell elviselnie...

A devalváció hatása Franciaországban... A nehéz pénzügyi operációt a kormány kétségtelenül ügyességgel hajtotta végre. Talán még sohasem volt hasonló devalváció ilyen kis megrendüléssel. A pániknak nyoma sem volt és a spekuláció is kismértéket öltött, tekintve, hogy hirtelen jött a nem várt elhatározás. Persze arról szó sem lehet, hogy egyes „beavatottak” ne szedték volna le a tejfölt... (Bizonyítja ezt az az érthetetlen hausse, ami a devalváció előtti héten uralkodott a tőzsdén. A nehéz külső és belső helyzet ellenére emelkedett minden. A devalvációs lépés megadta a választ: az árak azért emelkedtek, mert a tőzsde megérezte a közeledő leértéklést és igyekezett megszabadulni a pénztől és nyakra-főre vásárolt mindent.)

A francia devalváció egyik sajátossága, hogy 1. nemzetközi meg egyezés szülöttje és 2. ingó aranyértékhez kötött (25 és 35% közt ingadozó leértékelés). A *Populaire*, mint nagyszerű világgraszoló eseményt, mint páratlan diadalt hirdette az amerikai és angol hozzájárulást. Hígdadt ítélet szerint ez erős tuzás. Az U. S. A. és Anglia nem jelentette ki, hogy stabilizálja a dollárt és a fontot. Csak megígérte, hogy nem lép fel a francia frank devalvációja ellen megtorló lépésekkel. Ez negatívum, de mindenesetre csökkenti a devalváció súlyos következményeit. Ami viszont az ingó alapot illeti, ennek az a célja, hogy a frank jobban igazodhassék a nemzetközi piacokhoz. (Később erre még visszatérünk.)

Ezek ellenére hiába keresztelték ezt a műveletet „alignement-nek (kiigazításnak), mégis csak devalvációról van szó. A devalváció maga után vonja az importárúk megrágulását. (Franciaország e téren szerencsés helyzetben van, mert aránylag autochton ország, szemben pl. Belgiummal, Itáliával.) Ez ellen az árdrágulás ellen a kormány a vámfalak leeresztésével, a kontingens és clearing eltörlésével kíván védekezni. Ez elég hatásos eszköz, ha külföldön kellő megértéssel találkozik. Mindazonáltal az áremelkedés elkerülhetetlen, viszont mérsékelhető a fenti eszközökkel, valamint a spekuláció elfojtásával. Biztató jelenség, hogy az első hetek izgalmas helyzete ellenére az árak meg sem moccantak.

Nagyobb áremelkedés újra kiélezné a bérösszeütközéseket, s ezzel kompromittálhatná a termelés emelkedését. Ezideig a devalváció csak jóteknony hatását éreztette. A tőzsdén 30—40%-os, tehát a leértékelésnél nagyobb mértékű emelkedés volt a külföldi részvényekben. A belföldi értékek, részvények, járadékok stb. szintén hatalmas hausset értek el. Az arany visszaáramlása nagy léptekben megindult. A kamatláb csökkent, a tőke bővebben cirkulál és a vállalkozási kedv emelkedik. Minden jel arra mutat, hogy a természetes devalvációs föllendülés megkezdődik. E föllendülés átmeneti jellege azonban előrelátható, a válság előidézője: a társadalmi termelés és egyéni kisajátítás fennáll és az átmeneti javulásra még súlyosabb válság jön, a jól ismert tőkés törvény szerint.

...és Európában Mint említettük, a frank a dollárhoz és a fonthoz „igazodott” és aranyalapja mozgó, azaz versenyképes. A svájci, hollandi, olasz, cseh stb. devalváció kivégezte az aranyalapú országok blokkját és ezzel a világ két versenyző csoportja: a font- valuták és a frank- valuták fegyverszünetet kötöttek. A pénzügyi káosz enyhült, a devizakorlátozások csökkenni fognak. A vámok, kontingensek és dumpingek politikája, amely autarchiára rendezte be az országokat, szintén enyhül, úgyhogy a nemzetközi kereskedelem megint fellendülhet. A világválság egyik sajátos tünete éppen az volt, hogy a depressziós szakaszban a külkereskedelem emelkedése kisebb méretű volt, mint az ipari termelésé. Olaszország csatlakozása a „liberális valuta blokkhoz” súlyosan érinti Németországot, amelynek Führere ép' egy nappal a lira leértékelése előtt dicsőítette a parancsuralmi pénzek stabilitását, szemben a demokratikus államok labilis pénzügyi politikájával. A hitleri Németország gazdasági elszigetelődése kezdetét veszi. A német export csökkenni fog. Schacht nem veheti fel egyedül a versenyt a dollár, font, frank és lira szövetségével. Ebből adódnak az olasz külpolitika új orientációi is. Ez a magyarázata, hogy Itália lenyelte a genfi megbélyegzés keserű piluláját és a nagy dér-durrall ígért kilépésből semmi sem lett.

A frank leértékelése tehát és az ezt követő többi pénz devalvációja megindítja a nemzetközi kereskedelem egészségesebb körforgását, véget vet a pénzügyi káosznak, azaz enyhíti a nemzetközi feszültséget, a béke malmára hajtja a vizet.

Természetesen, mint Franciaországon belül, úgy nemzetközileg is csak átmeneti javulásról lehet szó. Az 1929-es krízis lassan-lassan enyhül, depresszióba megy át. Szó sincs azonban arról, hogy egy újabb prosperitás előtt állunk. Ma az *általános* válság súlyosabb, mint valaha. A tömegek krónikus munkanélkülisége és az abból folyó „Verelendung” megakadályozzák a fogyasztó piac fellendülését. A „válságos” racionalizálás, amely a munkát teszi intenzívebbé, de nem növeli a tőkebefektetést; a tőke export vérszegénysége, azok a tünetek, amelyek kizárják a mai gazdálkodás megszilárdulását.

Közben, ne feledjük el, azokban az országokban, amelyek elérték Vagy túlhaladták az 1929-es színvonalat már érnek az új válság feltételei. Az is előrelátható, hogy a nemzetközi verseny a piacok után — előbb utóbb ismét leértékeléshez vezetheti valamelyik nagy állam pénzt. Ami természetesen az ideiglenes fegyverszünet végét jelentené és új, még mélyebb nemzetközi pénzügyi válsághoz vezetne.

A haladó erők tehát csak annyiban örülhetnek a frankválság megoldásának, amennyiben remélik, hogy az átmeneti javulást és békét szerencsésen kihasználhatják arra, hogy az átmeneti javulás után elkerülhetetlenül jövő soha nem látott válsággal felvértezettebben vehessék majd fel a harcot.

(Bajomi Endre)

MIT HASZNÁL A PÉNZNEMEK LEÉRTÉKELÉSE?

A francia frank leértékelésének mértékét az angol és amerikai pénzügyi kormányokkal kötött előzetes megegyezés alapján állapították meg. Ez a valutáris együttműködés arra indította az egyik nagyszájú londoni estilapot, hogy kijelentse: a jólét aranykora következik be. Mikor pedig a svájci, holland, olasz és cseh pénznemeket — 16-40% erejéig — ugyan-csak leértékelték, magyar közirók, közzgazdák és széplelkek egyaránt hirdetni kezdték: megszületett a valutapolitikái együttműködés, vége a válságnak.